

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Edition spéciale: 3 Dolars.

ADRESE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvème ANNÉE

15 Mai 1930

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 297

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türkiye için 2 1/2, Âlâ kâğıdı-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

15 Mayıs 1930

istikamet veren ve fi'il ve harekette bulunma - dan fazla düşünmekden, mulahazalarda bulunmaktan bizi müstağni kılan zihni itiyadlarımızın zım kısmen ziya'ı da ictimai muvazenesizliğin derin sebepleri arasında bulunur .

Bir cemiyetin, üzerine istinad ettiği fikirler yıkıldığı vakit bu cemiyet anarşi haline düşer ve kendisine yeni bir ictimai bünyanı tesisine musaid derecede zikudret diğer müdir fikirler bulduğu güne kadar bu anarşi devam eder . Mefkûrenin her tebeddülü derin hercû'mercleri tezammün etdiğinden , bir mefkûreden diğer mefkûreye geçme , daima pek uzun sürer .

II

Hükümetlerin yeni müşkilâtı

Hakikat, insanların büyük ekseriyetince itikad edilen şey olduğundan [yani insan için hakikat, itikad ettiği şeylerden ibaret olduğundan] insanları ezcümle, itikadlarıyla idare etmelidir. Zimamdarlar için, en lüzumlu psychologia'ie malumat arasında mü'tena bir mevki'haiz olanlarından biri de, fikirleri kendi fikirlerinden başka olan insanların zihinlerine nüfuz etmek ve bu fikirlerle muhakeme ve mulâhaza etmek sanatıdır .

Politikanın vahim müşkilâtından biri de haddizatında hata olduğu halde kitlei nasın nazarında doğru addolunan fikirlerle hükümet idare etmek mecburiyetidir. [*]

Vaktile devlet adamları pek sabit teammüller, an'aneler üzerine istinad ederek hükümeti idare ederlerdi. Bugün enamin mütelevvin ve değişici kanaatlerini tâkib etmeye mecbur olduklarından devlet adamları enam tarafından kabili kabul içtihadlardan gayri ictihadlar telkin etmemek ve kabili kabul olmıyan içtihadları ta'dil etmeye gayret etmek mecburiyetindedirler.

Bir memleket, hükümetini değiştirebilir fakat siyasi an'aneleri heman heman hiç değişmez Convention hükümeti birçok noktalarda Louis

[*] Ürfii Şirazi :

عزت خود بشکن و عزت شمار ،
ز سرمد امتی از وی برار .

Dediği vakit bu hakikati psychologiaiyyeyi murad etmiştir; tercümesi şöyle olur: kendi izzetini kır ve bunu izzet say. Bir milletin zembemesini kendisinden istinbat et.

XIV)un siyasetini tâkib etdi. Bolşevikler dahi, şarkda , çarların siyasetini kemali ihtimam ile takib ediyorlar.

İnsanların harekât ve sekenatına hâkim ve saik olması lâzım gelen akli tesirlere çok kulak asmaksızın insanları harekete getirecek hissiyatı fark ve temyiz etmeyi zimamdarlar bilmelidirler.

Şekli hükümet ne olursa olsun, daima bir «oligarchie» ye [yani nüfuzlu birkaç zatın «fa'ali mayürid» ligine] müncer olur. Bu oligarchie, hükümdarlı idarelerde paydar, demokrat şı'ar, idarelerde na paydardır.

Zimamdarlar, ne istediklerini ve neye muktedir olduklarını bilmelidirler; fakat hasımlarının de ne istediklerini ve neye muktedir olduklarını bilmeye mecburdurlar.

Aczin tecelli edeceği hududa asla yaklaşmamak için insan iktidarının sınırlarını iyi bilmelidir. [Bitmedi]

Milli istiklâl için mücadelden sonra Malî istiklâl için mücadele [1]

3

Londres nin Tube denilen yeraltı demir yollarını Belçikalılar'la Amerikalılardan müteşekkil bir şirket yapmışdır ve bu demir yollar yer altında bugün sekiz milyon nüfusu havi olan Londres yi dolaşır, asansörlerle yer yüzüne çıkılır ve asansörle bu demir yollarının stationlarına inilir. Trenlerin hareketleri arasındaki fısıla 2 dakikadır. Yani bir treni kaçıranın diğer treni beklemek için gayp edeceği zaman iki dakikadan ibaretdir.

1904 de Londres,de bulunduğum zaman hal bu merkezde idi ve ozaman Paris, Londres nin izdiham ve faaliyetine nazaran ölmüş bir şehir gibi idi. Şimdi Manche denizi altından bir tünel yaparak İngiltereye Fransayı raptetmek perjesinin Londres de kabul olunduğunu yevmî gazetelerimizde okuyoruz. Bunları söylemekden maksad bir mukayese hissi uyandırmakdır,

[1] 18 mart 1930 da Üsküdar Erkek Lycéesinde ve 10 nisan 1930 da İstanbul Türk Ocağında içtihad sahibi tarafından verilmiş olan konferansın mabadi. Baş tarafları 294 ve 296 numarolu içtihad lardadır.

Senevi idhalat ve ihracatımızı gösteren rakamlar sa'yü cehdimizi kamçılacak bir ma'nadadır :

İdhalâtımızın başlıcaları şunlardır :

Pamuklular	74 milyon liralık
Müstemlikât erzakı ve şeker	22 " "
Yün ipekli ve yünüler	21 " "
Sanayia mahsus yağlar	10,500,000 "
Makine alât ve edevat	10 "
Araba, vagon ve gemi	6,500,000 "
İşlenmiş deri	6,200,000 "
Kâğıt	5,211,176 "
Ham deri	15 "
Zahire ve hububat	6 "

Kâğıd için verdiğimiz rakam 1929 senesinin gümrük istastikinden alınmıştır. 15 Mayıs 1927 tarihli 228 numrolu (İctihat) da «iktisadî ve sınaî kabiliyetimiz» adlı makalemde bu

hususda tafsilât vardır. Bütün dünyanın kâğıt fabrikalarında çalışan amelenin adedi 1901 de 205,716 idi. Kâğıd fabrikası için lâzım olan esasî makinaların fiyatı azamî 100 bin altın franktır. Beş bin Fransız altunu yani aşağı yukarı bugünkü paramızla elli bin lira demektir. Siz buna teferruat için de bir misli daha zammedin, bizim evrakı nakdiyemizle yüzbin lira eder.

Kâğıd fabrikaları orman civarında ve akar su kenarında yapılır. Bizim böyle içinden alâ sular akan ormanlarımız pek çoktur. Komşumuz Romanyanın iki mükemmel kâğıd fabrikası vardır. Kâğıt için harice tek bir Ley vermez, Buchareste de intişar eden nim resmî ve yevmî **Universul** gazetesi harbi umumîden evvel 200,000 basar ve satardı. Şimdi 300,000 nüsha basıyor ve satıyor. Japonya da adedi tab'î 1 milyondan ziyade olan yirmi yevmî gazete vardır. İşte bu Japonyadır ki Müttehidei Amerika gibi dünyanın en kuvvetli devletlerinden biri ve her halde en zengini olan bir devleti tehdid ediyor ve tehdidinin meyvalarını topluyor. 15 mart 1930 tarihli (Milliyet) de «Amerikalılar Japonlarla konuşabilmek için büyük fırsat buldular» sernamesile Londra den gelen bir telgrafı neşreliyordu. Amerikalılar, Japonlarla bir müzakerede bulunmak fırsatını bir nimet buluyorlar. Fakat Japonya'daki ahlâkî, iktisadî, vatani, sıhhi, askerî vaz'

iyet ve zihniyyet bilinirse bu haşmet ve kudretin nerelerden geldiği kolay anlaşılır.

Sadete avdet edelim:

Başlıca ithalâtımızı gözden geçirdik ve bunun 166 milyon Türk lirası olduğunu gördük şimdi de en mühim ihracatımızı gözden geçirelim: Faik Sabri beyin liycelerde tedris olunan (Türkiye Coğrafyası) adlı güzel kitabının 431 inci sahifesinden şu rakamları alıyorum :

İhracat :

	Milyon liralık
Tütün	62 "
Meyva ve sebze	34 "
Yün ve tiftik	16,400,000
Pamuk	16,400,000
Afyon, palamut, miyan kökü	11 liralık

166 milyon 411 bin lira ithalâta karşı 140 milyon lira ihracat, 26 milyon lira açığı - mız var demektir. Bu hisap sadece ticari bir mi zandır.

GÜLLERİN HANCERLERİ

Güneş gibi alemleri kucaklayan şefkatim
Bir muazzam neşvesidi iltirabın, kederin;
Ulvi ye'sim muncer oldu nihayetsiz umide
Yuregimi gulzar etdi hencerleri gullerin.

6 ag. 1916 A. D.

1926 senesinin istatistikine istina deden Faik Sabri Bey Türkiye Coğrafyasında bu açığı 1926 senesi için 46,844,000 lira göstermektedir. 19 mart 1930 tarihli (Cumhuriyyet) gazetesi ticaret muvazene açığımızın 1927 ve 1928 senelerinde **103 milyon** olduğunu yazıyor ki senevi 51,500,000 açık demektir. 8 nisan 1930 tarihli (Milliyet) gazetesi 1929 senesi ticari muvazene açığımızın **100 milyon** olduğunu iri harflerle yazdı.

Türkiyemiz ziraat memleketidir diyoruz, fakat ziraat memleketi olmak kâfi değil zurra' memleketi de olmak lâzımdır. Ekmeyi, ilmi suretde topraktan mahsul almayı bilmedikden sonra toprağın tabii ve uykuda olan kabiliyeti neye yarar? **İtalya** bize 1 milyon 200,000 liralık hububat satıyor. Amerika hububat bedeli olarak bizden 1 milyon, Bulgaristan 700 bin liramızı alıyor. Marsilya bize Adapazarından ziyade patates satıyor. İstihlak ettiğimiz şekerin yüzde ellisini Rusya, yüzde otuzunu Romanya, yüzde onunu Bulgaristan, mütebaki yüzde onunu Macaristan veriyor. Küp şekerlerin yüzde yirmi beşini de Romanya verir.

Birbirine irtibatı az görülebilen bu notlardan çıkar netice vazihdir. Neye mühtaç

olduğumuzu ve yer yüzünde muhterem ve devamlı bir mevkimiz olmak için ne yapmamız lâzım geldiğini anlamak kolaydır. Milletler arasında iktisadî Hégémonia mücadelesi olanca şiddetle devam ediyor. Bu zamanda **Prince de Bismarck** ın dediği gibi bir saat uyumak ölmekdir. Dünyanın en sanayikâr millet ve Devleti olan Fransa'nın son zamanlarda baş vekili olmuş olan ilim ve Devlet recülü **Edouard Herriot** nun, yukarda ismi geçen Herriot'nun 1920 de iki cild olarak neşrettiği yaratmalı "Créer" adlı ve son derece mühim kitabını insan gözden geçirince ve koca (Fransa) nın anglo saxson ve Alman mücahedei iktisadiyesi karşısında ne kadar telâş e'diğini ve bu telâşında ne kadar haklı olduğunu görünce bizim ne yapmamız lâzım geldiği şiddetle anlaşılır.

Herriot un kitabı evlyayı ümûrümüzün, mualimlimizimizin, mütefekkirlerimizin, münevverlerimizin bilcümle vatan perver vatandaşlarımızın ellerinden düşmemeye lâyık bir kitaptır. Bu kitabı okunmadıkça bilhassa büyük hârbden sonra Devletlerin ve milletlerin tâkib etmeleri lâzım gelen yeni yolların ve usullerin ehemmiyeti lâyıkle takdir olunamaz. 15 teşrinsani 1925 tarihli ve 192 numaralı **İctihad** ın Yaratmalı sernamesile bir baş makalesinde **Créer** kitabını tahlil etdim. Orada da söylediğim veçhile bugün zinde ve şerefli bir millet pişvalarını işgal etmesi icab eden en mühim meseleleri bu kitabı derpiş ediyor. Ziraatden, sanayiden, sanayi'i ziraiyyeden, demir yollarından, limanlardan, bahri ticaretten, yeni sanayi kanunlarından, ticarî, iktisadî, malî teşkilâtdan, teknik yani sina'i tedrisden, umumî tedris ve terbiyeden, çocuk düştürmeden, tevellûdat ve vefiyatdan, nüfus tezayüdü ve tenakûsundan, idarî, adlî is-lâhatdan kadının mukadderatından, sıhhati umumiyyeden, meskenlerin islâhından, köylülerin terfihinden kooperatiflerinden, hasılı içtimai, iktisadî, malî, sıhhi ve hatta edebî meselelerden yalnız Fransaya değil bütün milletlere ve bilhassa her milletin gençliğine ders verici ve ikaz edici derin ve geniş bir vukuf ve belagatle bahs ediyor. Bunlar okunduktan ve mülâhaza edildikten sonra bedihî bir surette anlaşılıyor ki mübareze milletlerin arasında değil milletlerin istihsal vasıtaları ve müstahselâtı arasındadır. Bu söze çok dikkat etmeli, yerli malı kullanmak meselesi kulakları doldurmakda olduğu bir sırada son sözümün eyi anlaşılması lazımdır. Mukaddes ve muhterem olan ma'lum

Şiir

ESKİ TARZ

Her sanihamda bir ebedi giryedir ayan,
Hâl aşınaya karşı sukûtumda bir figan.

Münkad olurda aklıma âtiden ürkerim,
Maziye, hale atfı nigâh etdiğim zaman.

Bir gamlı ah işitmiş olur, başka şey değil
Tekbirimin mealini hakkile anlayan.

Zulmetden istikâ edecek mürğî can yine
Tutmuş da olsa nahli tecellide aşyan.

Bir şey demem boğarsa eğer arşü ferşi hep
Bir katre kanda gizli duran bahrı bikeran.

Yok natıkamda hissîmi teşrihe iktidar,
Lazım teessüratım için başka bir lisan.

Bir subhî saf imiş bu karanlıkların sonu;
Ey aklı muztarib! Şu büyük va'de gel inan.

Bulmakdayım selâmeti kalbimle tesliyet
A'maki canda varsa da bin zahmî bî eman.

Zilletle itilâf edemez hilkatim benim,
Menfurudur dudaklarımın busi âsitân.

Yarab ! Cihanda izzeti nefsimle fâhirim,
Ben olmak istemem onu vermekle kâmrân.

Azadegâna minnet ölümünden beter gelir,
İstersen al da canımı çekirtme imtinan.

Tokadî zade ŞEKİB

vatanperverliğin yanında bir de iktisadî vatanperverlik vardır malum vatanperverlik ezcümle vatan tecavüze maruz olduğu vakit arzı vücud etdiği halde **iktisadî vatanperverlik** her gün, her saat, her dakika uyanık ve fe'al olmak icab eder. Varmamız lâzım gelen netice ne olacak? İstihsal. Fakat, istihsale kol çokluğu, fennî bilgi, ahlâkiyet, emniyet ile varılmalı. Yalnız istihsal kâfi değil, çok istihsal etmek, iyi, istihsal etmek, ucuza mal etmek de lâzımdır. İyi istihsal ve ucuza mal etmek, ilmi usuller ve ahlâkiyet kuvvete olur. Ticaretde ahlâkiyet her şeyde olduğu gibi çok mühim bir âmildir. Bir tacirin metâi kendisinin ve dolayisile mensub olduğu milletin şeref ve haysiyetidir. Ahlakîyet kelimesi üzerinde ısrar ettiğimin hikmetivardır.

[Sonu gelecek nushada]